

АНОТАЦІЯ

Лосева. О. Г. Організаційне забезпечення стратегії розвитку адміністративної території. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – «Менеджмент» (07 – Управління та адміністрування). – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, 2020.

Дисертацію присвячено подальшому розвитку теоретико-методичного забезпечення та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційного забезпечення формування та реалізації стратегії розвитку адміністративної території.

На основі результатів ретроспективного аналізу нормативно-правового забезпечення питань вдосконалення адміністративно-територіального устрою України розглянуто його основні положення. Визначено глибинні причини недоліків проекту Закону «Про адміністративно-територіальний устрій» та проведено загальну оцінку стану нормативно-правового забезпечення у контексті стратегічного управління розвитком територій. У роботі розглянуто європейську структуру номенклатури територіальних одиниць NUTS (Nomenclature of Units Administrative Statistic) та розроблено відповідну класифікацію адміністративних територій України, яка дозволяє оцінити можливості та доцільність імплементації досвіду організації стратегічного розвитку країнами ЄС.

З метою уточнення теоретичних положень у роботі розвинуто підхід до формування сутнісно-змістовного трактування стратегічного розвитку адміністративної території, що вирізняється врахуванням сутності пов'язаних базових дефініцій, істинність яких вже встановлена, а саме: «стратегія», «розвиток», «управління», «територія» (перший етап), та визначено сутність стратегічного управління, управління розвитком та розвитку території як

суміжних понять. Сформоване визначення стратегічного управління розвитком території дає змогу побудувати модель системи стратегічного розвитку адміністративної території.

За результатами аналізу підходів щодо визначення функцій управління визначено склад і місце організаційного забезпечення у системі стратегічного управління розвитком території, яке полягає у вдосконаленні наявних систем і процедур управління розвитком території та створенні нових, з метою досягнення стратегічних цілей та з урахуванням умов у зовнішньому середовищі.

Удосконалено організаційний підхід до внесення змін у адміністративно-територіальний устрій країни, який, на відміну від наявного, ґрунтується на теоретичному узагальненні світового досвіду та дозволяє отримати якісну оцінку нормативно-правового забезпечення цього процесу. Розроблено рекомендації щодо усунення виявлених інституційних проблем, які дозволять підвищити ефективність системи державного управління.

Проаналізовано методи та принципи організації стратегічного розвитку адміністративних територій. По його результатах удосконалено методичний підхід до оцінки виконання стратегії соціально-економічного розвитку на прикладі стратегії «Україна – 2020», а саме: на основі план-фактного аналізу визначено етапи реалізації, визначено обсяги зон відповідальності, що дало змогу враховувати динаміку показників по результатах моніторингу.

За допомогою побудови карти розуму встановлено зв'язки між векторами соціально-економічного розвитку та стратегічними індикаторами стану реалізації на прикладі Стратегії «Україна – 2020».

Удосконалено методичний підхід до формування стратегічних індикаторів стану реалізації стратегії, в якому, на відміну від наявних, основу складає розрахунок середнього коефіцієнта зростання за базовим методом, що дозволяє визначити кількість років, необхідних для досягнення цільового показника. Такий підхід дозволить підвищити ефективність стратегічного управління на національному рівні.

У роботі здійснено аналіз стратегічних цілей розвитку адміністративних

територій рівня NUTS 1 та NUTS 2. Шляхом проведення порівняльного аналізу Державних стратегій регіонального розвитку за ознакою стратегічних цілей виявлено основні тенденції формування пріоритетів і напрямів регіонального розвитку.

На підґрунті контент-аналізу стратегій соціально-економічного розвитку областей України до 2020 року виявлено ключові елементи формування стратегії соціально-економічного розвитку. Узагальнено зміст і структуру сформованих стратегічних цілей розвитку адміністративних областей України.

Удосконалено методичний підхід до обґрунтування вибору операційних цілей розвитку адміністративних територій, який, на відміну від наявного, ґрунтується на інструментарії кластерного аналізу та дозволяє контролювати вибір стратегічних орієнтирів розвитку. Отримано результати аналізу операційної цілі «Надання якісних житлово-комунальних послуг».

Проаналізовано Стратегію розумного, сталого та інклюзивного розвитку «Європа 2020» та відповіді ініціативи Європейського Союзу шляхом побудови карти розуму, що дозволило виявити ключові відмінності підходів до організації стратегічного управління адміністративною територією рівня NUTS 1 – NUTS 5 в ЄС, а саме: безсумнівне дотримання принципу гласності та відкритості, що проявляється у своєчасному та повному висвітленні результатів моніторингу й оцінки дієвості стратегій. Використовуючи інструменти порівняльного аналізу, визначено спільні та відмінні риси фундаментальних принципів впровадження стратегічного управління в Україні та ЄС на основі положень Стратегії розумного, сталого та інклюзивного розвитку «Європа 2020» та Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року в Україні. Доведено, що ключовою відмінністю політики ЄС є дотримання принципів інноваційності та технологічної диверсифікації. Розглянуто теоретико-методичне забезпечення концепції розумної спеціалізації у ЄС та в Україні. Отримані результати дозволити обґрунтувати переваги впровадження стратегії розумної спеціалізації у регіонах України.

Задля визначення можливостей і перспектив імплементації світового

досвіту стратегічного управління адміністративними територіями проаналізовано наявні стратегії сталого розвитку. Враховуючи значний вплив соціально-географічних факторів на розвиток адміністративних територій, обґрунтовано обмеження фокус-групи з країн Східної Європи, а саме: Білорусі, Болгарії, Чехії, Угорщини, Молдови, Польщі, Румунії, Словаччини.

Особливостями стратегічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць в Україні є: ступінь залучення зацікавлених осіб (стейкхолдерів) у контурі стратегічного управління територіальним розвитком; життєвий цикл проектів і програм формування й розвитку територій; змістове навантаження у зазначених положеннях (контекст).

З урахуванням обмеженості ресурсів як фундаментальної економічної проблеми обґрунтовано доцільність визначення ключових аспектів відокремлення бажаного від необхідного. Для визначення пріоритетів розвитку адміністративної території використано метод «MoSCoW». Обґрунтовано розрахунок оптимальної кількості базових принципів, які можуть бути дотримані у ході стратегічного управління розвитком території. Удосконалено методичний підхід до вибору принципів стратегічного управління розвитком території, який враховує загальнологічні, спеціальні та нормативні принципи та забезпечує законність, безпеку та життєздатність території.

Проведено аналіз наявних моделей кількісної оцінки ефективності сталого розвитку з метою виявлення показників, які доцільно використовувати у ході оцінювання якості стратегії розвитку адміністративної території на прикладі екологічної компоненти сталого розвитку. Характерною рисою стратегій сталого розвитку в контексті охорони навколишнього середовища, як стратегічного пріоритету на рівні окремих територій, є постійне коригування та циклічне оновлення стратегії в діалозі із зацікавленими сторонами для забезпечення всебічного сталого розвитку.

На основі каузального підходу виявлено недоліки організаційного забезпечення стратегій розвитку адміністративних територій рівня NUTS 1 та NUTS 2. Проведено класифікацію недоліків за такими ознаками: інституційні,

комунікаційні, теоретико-методичні, ресурсні, економічні.

На основі результатів аналізу методів і принципів організації стратегічного управління проведено оцінку узгодженості стратегічних цілей розвитку у регіональних стратегіях розвитку з Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року. Доведено доцільність використання методу експертних оцінок та обґрунтовано інструментарій погодження стратегічних пріоритетів розвитку адміністративних територій.

Стратегічні цілі адміністративної території мають включати створення об'єктів економічного зростання, що дозволить у подальшому зменшити залежність від зовнішнього інвестування у ході фінансування об'єктів соціального призначення. Узгодження стратегічних цілей розвитку адміністративної території досягається завдяки процедурі громадського обговорення, яка дає змогу погодити інтереси усіх соціальних груп населення.

Практична цінність розробок підтверджується їх розглядом та схваленням фахівцями відділу Проблем науково-технічного і економічного прогресу регіону Північно-Східного наукового центру НАН і МОН України, а саме: обґрунтування організаційного забезпечення процесу формування стратегії розвитку адміністративних територій на основі досвіду країн ЄС (довідка № 01-06/65 від 09.09.2020 року).

Ключові слова: адміністративно-територіальна одиниця, організаційне забезпечення, розумна спеціалізація, соціально-економічний розвиток, сталий розвиток, стратегічна ціль, стратегічне планування, стратегія розвитку, управління розвитком.

SUMMARY

Loseva. O. H. Organizational support of the administrative territory development strategy. - Qualifying scientific work should be treated as a manuscript.

Qualifying scientific work should be treated as a manuscript in specialty 073 -

"Management" (07 - Management and Administration). - Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2020.

The dissertation is devoted to the further development of theoretical and methodological support and the development of practical recommendations for improving the organizational support of the formation and implementation of the strategy of development of the administrative territory.

Based on the results of a retrospective analysis of the regulatory and legal support for improving the administrative-territorial structure of Ukraine, its main provisions are considered. The root causes of the shortcomings of the draft Law "On Administrative and Territorial System" were identified and a general assessment of the state of regulatory and legal support in the context of strategic management of territorial development was conducted. The paper considers the European structure of the nomenclature of territorial units NUTS (Nomenclature of Units Administrative Statistic) and developed an appropriate classification of administrative territories of Ukraine, which allows to assess the feasibility and feasibility of implementing the experience of strategic development of EU countries.

In order to clarify the theoretical provisions of the work developed an approach to the formation of substantive interpretation of the strategic development of the administrative territory, which takes into account the essence of related basic definitions whose truth is already established, namely: "strategy", "development", "management", "territory" (first stage) and establishing the essence of strategic management, development management and development of the territory as related concepts. The formed definition of strategic management of the territory development allows to build a model of the system of strategic development of the administrative territory.

Based on the results of the analysis of approaches to defining management functions, the composition and place of organizational support in the system of strategic management of territorial development is determined, which consists in improving existing systems and procedures for managing territorial development and

creating new ones to achieve strategic goals and environmental conditions.

The organizational approach to making changes in the administrative-territorial structure of the country has been improved, which, in contrast to the existing one, is based on a theoretical generalization of world experience and allows to obtain a qualitative assessment of regulatory and legal support of this process. Recommendations have been developed to eliminate the identified institutional problems that will increase the efficiency of the public administration system.

The analysis of methods and principles of organization of strategic development of administrative territories is carried out. The methodological approach to assessing the implementation of the socio-economic development strategy "Ukraine 2020" has been improved, namely its stages have been developed on the basis of plan-fact analysis and taking into account analytical indicators of key monitoring indicators, subject to preliminary determination of the responsibility implementation. The links between the vectors of socio-economic development of the Ukraine 2020 strategy and strategic indicators of its implementation have been established by constructing a mind map. The expediency of using the average growth rate according to the basic method, the calculation of which allows to estimate the number of years required to achieve the target, is substantiated. The obtained data emphasize the need to improve methodological approaches to the formation of strategic indicators of implementation, which will increase the effectiveness of strategic management at the national level.

The analysis of strategic goals of development of administrative territories of NUTS 1 and NUTS 2 level is carried out in the work. By conducting a comparative analysis of the State strategies of regional development by strategic goals, the main trends of prioritization of regional development are identified. Based on the relevant theoretical and methodological recommendations and content analysis of strategies of socio-economic development of regions of Ukraine until 2020, the key stages of forming a strategy of socio-economic development, namely: socio-economic analysis, SWOT-analysis. The content and structure of the formed strategic goals of development in the regions of Ukraine are investigated. The obtained results were used to substantiate the tools for agreeing on strategic priorities for the development of

administrative territories. With the help of cluster analysis tools, the expediency of grouping regions according to the similarity of strategic development guidelines on the example of the analysis of the operational goal "Provision of quality housing and communal services" was substantiated.

The Europe 2020 strategy for smart, sustainable and inclusive development and the response of the European Union initiative based on the construction of a mind map were studied, which revealed key differences in approaches to the organization of strategic management of NUTS 1 - NUTS 5 level in the EU. adherence to the principle of transparency and openness, which is manifested in the timely and complete coverage of the results of monitoring and evaluation of the effectiveness of strategies. Using the tools of comparative analysis, common and distinctive features of the fundamental principles of strategic management in Ukraine and the EU are identified based on the provisions of the Smart, Sustainable and Inclusive Development Strategy "Europe 2020" and the State Strategy for Regional Development until 2020 in Ukraine. It is substantiated that the key difference between the EU policy is the principle of innovation and the principle of technological diversification. Theoretical and methodological support of the concept of smart specialization in the EU and Ukraine is considered. The obtained results will allow to substantiate the advantages of implementing the strategy of smart specialization in the regions of Ukraine.

In order to determine the opportunities and prospects for the implementation of the world experience of strategic management of administrative territories, the existing strategies of sustainable development are analyzed. Given the significant influence of socio-geographical factors on the development of administrative territories, it is justified to limit the focus group to certain countries of Eastern Europe, namely: Belarus, Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Moldova, Poland, Romania, Slovakia.

The paper provides a comprehensive analysis of theoretical and methodological support for the strategic development of administrative-territorial units in Ukraine. The analysis allowed to distinguish its features by the following parameters: the degree of involvement of stakeholders (stakeholders) in the contour of strategic management of territorial development in Ukraine; life cycle of projects and programs of formation

and development of theoretical and methodological support of strategic development of administrative-territorial units in Ukraine; semantic load in the specified provisions (context).

Given the limited resources, as a fundamental economic problem, the expediency of prioritizing the principles of strategic management is justified, which allows to identify key aspects and improve the effectiveness of approaches, to identify and separate the desired from the necessary. Due to the positive impact of the interdisciplinary approach on the development of strategic management in Ukraine, the use of the MoSCow method was proposed for prioritization. The method of calculating the optimal number of basic principles that can be followed in the course of strategic development management is substantiated. As a result of prioritization, the methodological approach to the formation of the principles of strategic management of territorial development has been improved, which takes into account general, special and regulatory principles and ensures the legality, safety and viability of strategic management of territorial development.

The analysis of existing models of quantitative assessment of the effectiveness of sustainable development in order to identify indicators that should be used in the formation of ways to improve the assessment of the quality of development strategy of the administrative territory on the example of the environmental component of sustainable development. A characteristic feature of sustainable development strategies in the context of environmental protection as a strategic priority at the level of individual territories is the constant adjustment and cyclical updating of the strategy in dialogue with stakeholders to ensure comprehensive sustainable development.

Taking into account the results of the analysis of methods and principles of strategic management organization, the consistency of strategic development goals in regional development strategies with the State Strategy of Regional Development for the period up to 2020 was assessed. The expediency of using the method of expert assessments is proved and the tools of coordination of strategic priorities of development of administrative territories are substantiated. The strategic goals of the administrative territory should include, first of all, the task of creating or developing

objects of economic growth, which will further reduce the dependence on foreign investment in the financing of social facilities. The coordination of strategic goals for the development of the administrative territory is achieved through a public discussion procedure, which makes it possible to reconcile the interests of all social groups.

The practical value of the developments is confirmed by their consideration and approval by specialists of the Department of Scientific, Technical and Economic Progress of the North-Eastern Research Center of NAS and MES of Ukraine, especially: justification of organizational support for the development of administrative territories (reference № 01-06 / 65 dated 09.09.2020).

Key words: administrative-territorial unit, organizational support, reasonable specialization, socio-economic development, sustainable development, strategic goal, strategic planning, development strategy, development management.

Список публікацій здобувача

Статті, у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу:

1. Klok O., Ponomarenko O., Loseva O. Approaches to formation of strategies for development of administrative territories. *SHS Web of Conferences*. Volume 67 (2019). URL: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196706026>.

Статті у фахових виданнях і наукових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз:

2. Sushchenko O., Trunina I., Klok O., Loseva O. Management technologies of ensuring environmental protection as the territory development strategic priority. *SHS Web of Conferences*. 2019. Vol. 61, DOI: 10.1051/shsconf/20196101026. URL: https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2019/02/shsconf_ies2018_01026.pdf. (Web of Science).

3. Воліков В. В., Лосева О. Г. Стратегічні орієнтири розвитку житлово-комунальної сфери: регіональний аспект. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 31.

C. 87-93. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/31_2019_ukr/15.pdf. (Index Copernicus).

4. Petrova M., Dekhtyar N., Klok O., Loseva O. Regional tourism infrastructure development in the state strategies. *Problems and Perspectives in Management*. 2018. Vol. 16(4), P. 259-274. DOI:10.21511/ppm.16(4).2018.22. URL: <https://businessperspectives.org/media/zoo/applications/publishing/templates/article/assets/js/pdfjs/web/11240>. (Scopus).

Публікації за матеріалами конференцій:

5. Лосева О. Г., Клок О. П., Організаційне забезпечення стратегії розвитку туризму у Харківській області. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30-31 березня 2017 р.). Харків: Видавець ФОП Панов А. М., 2017. С. 229-231.

6. Лосева О. Г. Стратегічні орієнтири розвитку адміністративних територій в Україні: регіональний аспект. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30-31 березня 2017 р.). Харків: Видавець ФОП Панов А. М., 2017. С. 54-57.

7. Лосева О. Г. Системний підхід до забезпечення стратегічного розвитку адміністративної території. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця*: матеріали міжнар. наук. конф. (Харків, 1-2 червня 2017 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. С. 370-373.

8. Сущенко О. А. , Труніна І. М. , Клок О. П., Лосева О. Г. Екологічна безпека як стратегічний пріоритет розвитку адміністративної території. *Міжнародна науково-технічна конференція «Технології та інфраструктура транспорту»*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 14-16 травня 2018 р.). Харків: УкрДУЗТ, 2018. С. 53-56.

9. Воліков В. В., Лосева О. Г. Сучасні підходи до стратегічного управління розвитком житлово-комунальної сфери у регіонах України. *«Экономическое развитие государства, регионов и предприятий»* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одесса, 09-10 ноября 2018 р.). Херсон: Издательский дом

«Молодий вчений». 2018. С. 186-188.

10. Лосева О. Г. Ретроспективний аналіз концептуальних підходів до стратегічного управління адміністративними територіями в Україні. *Міжнародна науково-практична конференція «Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця»*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30-31 травня 2019 р.). Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. С. 95-97.

11. Баркова К. О., Лосева О. Г. Сучасні аспекти стратегічного планування територіального розвитку в Україні. *«III Міжнародна науково-практична конференція «Менеджмент XXI століття: глобалізаційні виклики»* матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 23-24 квітня 2019 р.). 2019. С. 225-227.

12. Клок О. П., Лосева О. Г., Пономаренко О. О. Підходи до формування стратегій розвитку адміністративних територій в Україні. *П'ятнадцята науково-практична міжнародна конференція «Міжнародна транспортна інфраструктура, індустріальні центри та корпоративна логістика»*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків 6-8 червня 2019 р.). 2019. С. 115-117.

13. Лосева О. Г. Захист довкілля у стратегічному управлінні розвитком території: практика країн Східної Європи. *Міжнародний науковий форум «NEW ECONOMICS - 2019»*: матеріали міжнар. наук.-практ. фор. (Київ, 14-15 листопада 2019 р.). 2019. С. 227-231.